

جمهوری اسلامی ایران
وزارت صنعت، معدن و تجارت

دستورالعمل پایش و ساماندهی صنایع آلاینده

شماره: ۱۰۲۰

شماره دستورالعمل: ۱۰۲۰	عنوان: دستورالعمل پایش و ساماندهی صنایع آلاینده	
تاریخ تصویب: ۱۳۹۵/۰۷/۱۴	واحد همکار:	واحد مسئول: دفتر امور بهداشت، ایمنی، محیط زیست و انرژی
	سازمان های تابعه و وابسته	شماره تماس: ۸۱۷۷۴۰۶۷
تصویب کننده: رییس شورای عالی HSEE پیوست: دارد	حوزه کاربرد: سازمان های تابعه و وابسته و بخش صنعت، معدن و تجارت	
تاریخ تجدیدنظر:	مدت اعتبار دستورالعمل: ۳ سال	
دستورالعمل		
<p style="text-align: right;">مقدمه:</p> <p>امروزه لازم است خود اظهاری در پایش فعالیت های مختلف در بخش صنعت و معدن منطبق با خط و ششی امور بهداشت، ایمنی، محیط زیست و انرژی (HSEE)^۱ وزارت متبوع با نگاهی نو در مسیر چرخه تولید و رونق اقتصادی هدایت و نظارت گردد. توانمند سازی بخش های مختلف جامعه، تقویت فرهنگ خود اظهاری با هدف شناسایی و مدیریت آلاینده ها از سوی صاحبان و مسئولین واحدهای تولیدی، عمرانی و خدماتی در راستای تقویت و اغنای فرهنگ زیست محیطی در کلیه بخش ها ضروری است.</p> <p>پایش محیط زیست، شناسایی و اندازه گیری آلودگی های محیطی مبنای تصمیم گیری در مدیریت زیست محیطی است. ساماندهی اصولی جهت رفع مشکلات زیست محیطی واحدهای صنعتی و معدنی بدون اتکا بر اندازه گیری های سطحی با کمک سیستم های نوین پایش ممکن نیست. در سند چشم انداز ایران ۱۴۰۴ بر خورداری از سلامت فرد، جامعه و محیط و بهره مندی از محیط زیست سالم از جمله اصول مهم می باشد که پایش آلودگی های محیط زیست از ابزارهای مهم صحت و سقم آن محسوب می گردد. به منظور ساماندهی و نظام مند کردن صنایع آلاینده در راستای اعمال راهکارها و تدوین برنامه اقدام، و همچنین، بر اساس بند ۱۰ برنامه جامع مدیریت بهداشت، ایمنی، محیط زیست و انرژی در خصوص تدوین دستورالعمل های تخصصی، دستورالعمل حاضر تدوین و به بخش های مختلف وزارت صنعت، معدن و تجارت ابلاغ می گردد.</p> <p style="text-align: right;">تعاریف و اصطلاحات:</p> <p style="text-align: right;">وزارت: وزارت صنعت، معدن و تجارت</p> <p style="text-align: right;">دفتر امور HSEF: دفتر امور بهداشت، ایمنی، محیط زیست و انرژی وزارت</p>		

^۱ HSEE: Health, Safety, environment, Energy

امور HSEE: تشکیلات مرتبط با امور بهداشت، ایمنی، محیط زیست و انرژی

سازمان تابعه: کلیه سازمان‌های صنعت، معدن و تجارت استان‌ها

تذکره: سازمان صنعت، معدن و تجارت جنوب کرمان نیز در گروه سازمان های تابعه طبقه بندی می شود.

سازمان وابسته: کلیه سازمان‌ها، شرکت‌ها، مؤسسات، صندوق‌ها و دستگاه‌های وابسته که به موجب قانون یا بر اساس اساسنامه مصوب زیر مجموعه وزارت محسوب می‌گردند.

بخش صنعت، معدن و تجارت: تمامی واحدهای که در امور مرتبط با صنایع (اعم از کوچک، متوسط و بزرگ)، تولیدکنندگان، معدن کاران، اصناف، اتحادیه‌ها و واحدهای صنفی، تجار، واردکنندگان یا مجوز وزارت صنعت، معدن و تجارت و در راستای وظایف وزارتخانه مذکور مشغول به فعالیت می‌باشند.

برنامه جامع مدیریت بهداشت، ایمنی، محیط زیست و انرژی (HSEE Master Plan): راهنمای جامعی است که در آن نحوه همکاری، وظایف و مسئولیت‌های سازمان‌های تابعه و وابسته در جهت هم‌افزایی و کاهش مخاطرات موجود در واحدهای صنعتی و معدنی جهت نیل به اهداف عالی وزارت تدوین شده است. (ابلاغ شماره ۶۰/۲۴۱۴۵۷ مورخ ۹۳/۱۱/۲۰)

صنعت (واحد) آلاینده: به واحد تولیدی اطلاق می‌گردد که از طریق تخلیه فاضلاب، انتشار ذرات، گازهای آلاینده، تخلیه پسماند و یا ... به محیط موجب آلودگی محیط زیست می‌گردد و به صورت دوره‌ای در لیست صنایع آلاینده معرفی شده توسط سازمان محیط زیست قرار می‌گیرد.

آزمایشگاه معتمد: آزمایشگاهی است که در بخش‌های دولتی، غیردولتی و خصوصی کشور وجود دارد و توانایی آن جهت سنجش یک یا چند پارامتر زیست‌محیطی بر اساس ضوابط و مقررات جاری مورد تأیید سازمان حفاظت محیط زیست قرار گیرد. آلودگی محیط زیست: عبارت است از بخش یا آمیختن مواد خارجی به آب، هوا یا خاک به میرانی که کیفیت فیزیکی، شیمیایی یا بیولوژیکی آن تغییر کرده و برای انسان و یا سایر موجودات زنده و آثار و ابنیه زیان آور باشد.

واحد صنعتی و معدنی: تمامی واحدهایی که در امور مرتبط با صنایع و معادن (اعم از کوچک، متوسط و بزرگ) با مجوز وزارت صنعت، معدن و تجارت و در راستای وظایف وزارتخانه مذکور مشغول به فعالیت می‌باشند. این دستورالعمل شامل واحدهای تجاری و صنفی نمی‌باشد.

هدف:

- شناسایی عوامل آلاینده‌گی به تفکیک واحدهای صنعتی و معدنی زیرمجموعه در سازمان های وابسته و تابعه

- تجزیه و تحلیل پارامترها و کنترل آلودگی ها

- کاهش تعداد صنایع آلاینده

دامنه شمول:

این دستورالعمل در سازمانهای تابعه، وابسته و بخش صنعت، معدن و تجارت لازم الاجرا می باشد.

شرح وظایف:

- ۱- تهیه و تدوین لیست فصلی صنایع آلاینده به تفکیک استانها
- ۲- تعیین واحدهای آلاینده تحت پوشش سازمانهای تابعه و وابسته (مطابق طرح جامع)
- ۳- تشکیل کارگروه در سازمانهای تابعه و ساماندهی صنایع آلاینده (طبق پیوست شماره ۲)
- ۴- جمع اطلاعات مربوط به واحدهای آلاینده
- ۵- اقدامات مداخله‌ای و کنترلی در جهت بهبود وضعیت واحدهای آلاینده

الزامات قانونی (اسناد بالادستی)

- ا. اصل ۵۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- ب. سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری - ۱۳۹۴
- ج. قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست - مصوب ۱۳۵۸ و اصلاحیه ۱۳۷۱
- د. دستورالعمل اجرایی تبصره (۱) ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده
- ه. قانون جلوگیری از آلودگی هوا - مصوب ۱۳۷۴
- و. آیین‌نامه اجرایی قانون جلوگیری از آلودگی هوا - مصوب ۱۳۷۹
- ز. قانون توزیع عادلانه آب - مصوب ۱۳۶۱
- ح. آیین‌نامه جلوگیری آلودگی آب - مصوب ۱۳۷۳
- ط. قانون مدیریت پسماند - ۱۳۸۳
- ی. آیین‌نامه اجرایی قانون مدیریت پسماند ۱۳۸۴
- ک. برنامه جامع مدیریت HSEE وزارت صنعت، معدن و تجارت
- ل. کلیه دستورالعمل‌های زیست‌محیطی مصوب وزارتخانه متبوع

سازوکار اجرایی و فرآیند انجام کار:

۱- تهیه و تدوین لیست فصلی صنایع آلاینده به تفکیک استانها توسط دفتر امور HSEE وزارت و ابلاغ به سازمانهای تابعه

و وابسته

۲- تعیین و تفکیک سهم هر سازمان از واحدهای آلاینده در فصل و ارسال به سازمانهای تابعه

- ۳- تکمیل فرم شماره ۱ و پیوست آن توسط HSEE واحدهای آلاینده با توجه به شواهد و مستندات و بافته‌های میدانی و ارسال آن به HSEE سازمان‌های تابعه و وابسته
- ۴- تشکیل کارگروه استانی ساماندهی صنایع آلاینده توسط HSEE سازمان استانی با مشارکت سازمان های وابسته مرتبط و دستگاه‌های نظارتی واحدهای تابعه
- ۵- بررسی وضعیت صنایع آلاینده و امکان‌سنجی جهت رفع مشکل مطابق با شاخص‌های آلاینده‌گی (پیوست شماره دو)
- ۶- جمع اطلاعات مربوط به واحدهای آلاینده توسط دفتر HSEE سازمان تابعه با مشارکت کارگروه
- ۷- اقدامات مداخله‌ای و کنترلی در جهت بهبود وضعیت واحدهای آلاینده توسط کارگروه استانی ساماندهی صنایع با حمایت واحدهای صنعتی و معدنی ذی‌ربط
- ۸- ارائه گزارش فصلی به HSEE وزارت بر اساس (پیوست شماره ۳)
- ۹- ارزیابی عملکرد فصلی و سالیانه سازمان‌ها توسط دفتر امور HSEE وزارت

اصلاح و بازنگری

اصلاح و بازنگری این دستورالعمل بنا به تشخیص شورای عالی HSEE میسر خواهد بود.

تصویب کننده

پیشنهاد دهنده

محمد رضا نعمت زاده
 کار بر صنعت، معدن و تجارت و
 رئیس شورای عالی HSEE

رسول یار احمدی
 مدیر کل دفتر ایمنی، بهداشت، ایمنی،
 محیط زیست و انرژی

اصغر مصباح نیا
 رئیس مرکز نوسازی و تحول اداری

جدول ۱: مراحل اجرایی اقدامات ساماندهی صنایع آلاینده به تفکیک سازمان‌ها

زمان اقدام	مجری	اقدام	مراحل اجرایی اقدامات کنترلی	ردیف
اول هر فصل	HSEE وزارت	ابلاغ و ارزیابی در عملکرد فصلی و سالیانه سازمان‌ها	تهیه و تدوین لیست فصلی صنایع آلاینده به تفکیک استان‌ها	۱
۳ روز	HSEE سازمان‌ها	تعین و تفکیک سهم هر سازمان از واحدهای آلاینده در فصل و ارسال به واحدهای تابعه*	تعین واحدهای آلاینده تحت پوشش سازمان‌ها (مطابق طرح جامع)	۲
۱۰ روز	HSEE واحدهای آلاینده	تکمیل فرم‌ها مبتنی بر شواهد و مستندات و بافندهای میدانی و ارسال آن به سازمان‌های مربوطه	تکمیل فرم شماره ۱ و پیوست آن	۳
	HSEE سازمان استانی با مشارکت سازمان‌های تابعه مرتبط و دستگاههای نظارتی استانی	بررسی وضعیت صنایع آلاینده و امکان‌سنجی جهت رفع مشکل آلاینده‌گی مطابق با شاخص‌های آلاینده‌گی	تشکیل کارگروه استانی ساماندهی صنایع آلاینده	۴
۱۰ روز	HSEE سازمان با مشارکت کارگروه	تجزیه، تحلیل و تصمیم به انتخاب نوع مداخله	تجمع اطلاعات مربوط به واحدهای آلاینده	۵
	کارگروه با حمایت واحدهای صنعتی ذیربط	انتخاب گزینه اصلاحی مناسب و سنجش میزان بهبود یا هدف رفع آلاینده‌گی	اقدامات مداخله‌ای و کنترلی در جهت بهبود وضعیت واحدهای آلاینده	۶

فرم پیوست ۱ - راهکارهای رفع آلاینده‌گی و برنامه اقدام

راهکار رفع آلاینده‌گی

توضیحات	آیا این صنعت طبق برنامه‌ریزی سازمان تا انتهای سال ۱۳۹۵ از فهرست صنایع آلاینده خارج خواهد شد (بله/خیر)	برنامه اقدام و زمان‌بندی ارائه شده	در صورتی که پارامتر آلاینده‌گی صنعت سایر موارد باشد	در صورتی که پارامتر آلاینده‌گی مرتبط با آلاینده‌گی هوا باشد	در صورتی که پارامتر آلاینده‌گی مرتبط با پسماند تولیدی آن باشد	در صورتی که پارامتر آلاینده‌گی مرتبط با آلاینده‌گی هوا باشد	در صورتی که پارامتر آلاینده‌گی مرتبط با پسماند تولیدی آن باشد	نام صنعت	ردیف
			<p>۱. انتقال صنعت به شهرکهای صنعتی</p> <p>۲. رعایت ضوابط استقرار</p> <p>۳. انجام به موقع آزمون‌های خود نظاری</p> <p>۴. نصب تجهیزات پایش</p> <p>۵. آنلاین</p>	<p>۱. نصب تجهیزات کنترل آلاینده‌های هوا</p> <p>۲. رعایت ارتفاع سیستم‌های کنترل آلاینده‌های هوا</p> <p>۳. تغییر سوخت مصرفی به سوخت پاک (گاز)</p> <p>۴. پاک</p>	<p>۱. تدوین برنامه اجرایی مدیریت پسماند</p> <p>۲. تفکیک پسماندهای عادی از پسماندهای صنعتی</p> <p>۳. مدیریت پسماندهای ویژه و غیر ویژه</p> <p>۴. به تفکیک بر اساس برنامه تدوین شده</p>	<p>۱. ساماندهی و با ایجاد اصلاحات در فرایند تولید</p> <p>۲. اصلاح و کنترل راهبری تصفیه‌خانه فاضلاب</p> <p>۳. طراحی و با مهندسی مجدد تصفیه‌خانه فاضلاب</p> <p>۴. -</p>			۱
			<p>۱. انتقال صنعت به شهرکهای صنعتی</p> <p>۲. رعایت ضوابط استقرار</p> <p>۳. انجام به موقع آزمون‌های خود نظاری</p> <p>۴. نصب تجهیزات پایش</p> <p>۵. آنلاین</p>	<p>۱. نصب تجهیزات کنترل آلاینده‌های هوا</p> <p>۲. رعایت ارتفاع سیستم‌های کنترل آلاینده‌های هوا</p> <p>۳. تغییر سوخت مصرفی به سوخت پاک (گاز)</p> <p>۴. پاک</p>	<p>۱. تدوین برنامه اجرایی مدیریت پسماند</p> <p>۲. تفکیک پسماندهای عادی از پسماندهای صنعتی</p> <p>۳. مدیریت پسماندهای ویژه و غیر ویژه</p> <p>۴. به تفکیک بر اساس برنامه تدوین شده</p>	<p>۱. ساماندهی و با ایجاد اصلاحات در فرایند تولید</p> <p>۲. اصلاح و کنترل راهبری تصفیه‌خانه فاضلاب</p> <p>۳. طراحی و با مهندسی مجدد تصفیه‌خانه فاضلاب</p> <p>۴. -</p>			۲

			<ol style="list-style-type: none"> انتقال صنعت به شهرک‌های صنعتی رعایت ضوابط استقرار انجام به موقع آزمون‌های خود نظارهای نصب تجهیزات پایش آلاینده <p style="text-align: center;">- ۵ -</p>	<ol style="list-style-type: none"> نصب تجهیزات کنترل آلاینده‌های هوا ساماندهی و ارتقای سیستم‌های کنترل آلاینده‌های هوا تعمیر سوخت مصرفی به سوخت پاک (گاز) <p style="text-align: center;">- ۴ -</p>	<ol style="list-style-type: none"> تدوین برنامه اجرایی مدیریت پسماند تفکیک پسماندهای عادی از پسماندهای صنعتی مدیریت پسماندهای ویژه و غیر ویژه تفکیک بر اساس برنامه تدوین شده <p style="text-align: center;">- ۳ -</p>	<ol style="list-style-type: none"> ساماندهی و یا ایجاد اصلاحات در فرآیند تولید اصلاح و کنترل راهبری تصفیه‌خانه فاضلاب طراحی و یا بهینه‌سازی مجدد تصفیه‌خانه فاضلاب <p style="text-align: center;">- ۲ -</p>		
--	--	--	--	---	---	--	--	--

پیوست دو

کارگروه ساماندهی صنایع آلاینده

این کارگروه از افراد متخصص، صاحب‌نظر و باتجربه در حوزه‌های تخصصی محیط زیست (آب، خاک، پساب، پسماند، هوا و...) با توجه به سوابق و رزومه علمی اجرایی از بین دستگاه‌های ذی‌ربط، دانشگاه‌ها، اداره کل محیط زیست و سایر بخش‌های دولتی و خصوصی توسط رئیس / مدیر HSEE سازمان انتخاب می‌گردد. تعداد اعضای کارگروه حداکثر ۵ نفر با مسئولیت رئیس سازمان و دبیری اداره HSEE به منظور بررسی وضعیت واحدهای آلاینده منطبق با شاخص‌های مندرج در فرم پیوست انتخاب و در دوره‌های یک ساله با واحدهای آلاینده همکاری پاره‌وقت خواهند داشت. لازم به ذکر است، همکاری و عضویت افراد حقیقی یا حقوقی در این کارگروه داوطلبانه و به‌دوراز چشم‌داشت مادی خواهد بود.

شاخص‌های فرایند
 شاخص عملکردی دستورالعمل حاضر بر مبنای تعداد صنایع خارج شده از فهرست صنایع آلاینده، واحدهای آلاینده که دارای برنامه اقدام زمان‌بندی شده جهت خروج از فهرست صنایع آلاینده بوده و تعداد واحدهای صنعتی که مطابق برنامه میان مدت در سال آتی از فهرست آلاینده‌گی خارج خواهند شد.

فرم پیوست ۲ - جدول گزارش عملکرد ساماندهی صنایع آلاینده در سازمان

فصول	تعداد واحدهای فعال در سازمان واجد پایش	تعداد واحدهای آلاینده	تعداد واحدهای فعال	تعداد صنایع ساماندهی شده	تعداد واحدهای آلاینده دارای برنامه ساماندهی جهت خروج از فهرست	تعداد واحدهایی که مجدداً پس از ساماندهی آلاینده گزارش شده اند	معاذل هزینه های لازم جهت مداخله و اصلاح فرایند آلاینده
۱							معاذل هزینه های لازم جهت مداخله و اصلاح فرایند آلاینده
۲							معاذل پرداخت عوارض آلاینده در فصل
۳							
۴							
شاخص های مرکزی	نسبت صنایع آلاینده به کل صنایع فعال پایش شده...:	تعداد واحدهای فعال	نسبت صنایع آلاینده ساماندهی شده به کل واحدهای سازمان:	مجموع...:	مجموع...:	نسبت هزینه عوارض آلاینده در سال به هزینه های کل (ساماندهی) در سال...:	

- معادل ... تومان از چرخه تولید خارج نشده است.
- معادل ... تومان سرمایه گذاری شده است.
- تعداد ... واحد صنعتی - معدنی از فهرست آلایندهی محیط زیست خارج شده اند.
- تعداد ... واحد در طی سال جاری از فهرست آلایندهی خارج می شوند.

شاخص اقتصادی و زیست محیطی ساماندهی صنایع آلاینده در سال...

فرم ۱: مشخصات صنایع آلاینده

ردیف		۱	۲	۳	۴
نام صنعت					
زمینه فعالیت					
در چه فصلی از سال ۱۳۹۴ مشمول صنایع آلاینده شده است	بهار	☐	☐	☐	☐
	تابستان	☐	☐	☐	☐
	پاییز	☐	☐	☐	☐
	زمستان	☐	☐	☐	☐
عامل آلاینده‌گی	پساب	☐	☐	☐	☐
	پسماند	☐	☐	☐	☐
	هوا	☐	☐	☐	☐
	دیگر	☐	☐	☐	☐
سال‌هایی که در فهرست صنایع آلاینده ثبت شده‌اند	۹۰	☐	☐	☐	☐
	۹۱	☐	☐	☐	☐
	۹۲	☐	☐	☐	☐
	۹۳	☐	☐	☐	☐
منبع، فرایند و یا سامانه مولد آلاینده‌گی					
راهکارهای رفع آلاینده‌گی*					
برآورد اقتصادی هزینه‌های مورد نیاز در جهت رفع آلاینده‌گی (تومان)					
معادل مبلغ قابل پرداخت عوارض آلاینده‌گی در سه ماهه جاری (تومان)					

© مطابق پیوست ۱

